С Новым годом!

Вручить
р.м.

ПОЧТА 5 СССР

Куда Київ 54
вул. Чкалова 52 кв. 38

Кому Маняку Володимиру
Антоновичу

Индекс предприятия связи
258534

и адрес отправителя
Черкаська об.
Городищенський р-н.
С. В. Старосілля
Венец Марії Данилівни

252054

Пишите индекс предприятия связи места назначения

16·XII·1988р.

Добрий день Володимир Антонович Маняк.
Пише вам жителька села Великого
Старосілля Городищенського рн. Черкаської обл.
Марія Данилівна Венец, я жителька села
Старосілля у якому я народилася 1928 року
10 листопада, прожила всі свої годи у цьому
селі, пройшло і моє детство у тажкі такі
1933 році голодне і холодне, була я мала своїми
годами в те время та память ідосі незітерла
того усього що було много пережите, було
мені чотири споловиною роки в той час але
щоя запомнила, запомнила що моя мати
Бандаренко Оксана Онисівна просила у
сусідів пусті кукурудзяні качани которі вони
від зерна вже обмуцили, але як його вже
можна назвать клапоть дерева от кукурудзи
моя мати брала усусідів і розбивала той
пустий качан молотком на дрібні кусочки
і несла до млина домішуючи ще якусь часточку
зерна котору вимінювала у людей за якусь одежину

4-2

2) / і змоловши пекла чибрики на черіні у печі притрушуючи лопату що нею садовили хліб у піч тими висівками або як назвать по откровеному чуйлі ни трусою бо воно було похоже на трусу, іде ще хтось у тодішний час жив чут луче іде в кого пропадало порося чи здихала у кого коняка хто ще ~~держав~~ низдав у колгосп, то моя мати те розшукувала і несла ту здохлятину додому і ми їли, а вже моя бабуся моєї мами мати весною умерла, али ще осталися мама моя я і братик мій Ваня, настала весна 1933 року і наша мама начала ходить на Ирдинь на огородньою полоть, це від нашого села за сім кілометрів ирдинь, я низнаю що там це платили за те полотя, так я і нироспитала у своєї мами поки вона ще була жива бо померла вона у 1947 році, ну мама тоді коли ходила полоть то получала на себе фунт хліба, і на нас із братиком тоже фунт хліба, цебто чотириста гра. на себе і на

нас двох чотириста грамів кукурудзяного хліба, по скибочці на нас із братиком бо він не важкий кукурудзяний хліб, та щей мачі та скибочка і у воду вмочина сильно мокра я його той хліб як зараз бачу який він був, а він не був добрий, бо його було трошки того хліба, одна маленька скибочка мені, а друга скибочка братикові Вані, тоді була дуже худісінька в собі от свого рожденія суженька і худенька, а Ваня був повненький в собі і він дуже хотів їсточки, як не він було просить в мене маріко я хочу їсти а я сама маленька а він був 1931 року народження та уговорюю його що підожди осьо мама прийде та принисе нам хліба, і от одного разу він почусив їсти і ліг вже назавжди, пишу і плачу баз ті слова братикові чую як зараз якою душа дитяча хотіла їсти як вона умирала з голоду у два годи свого младенчиського життя, воно знало одно що його душа хоче їсточки, і от мама ускоросії прийшла додому увечеріж, бо утрам вонаж рано йшла на роботу і самаж тоже укриголоді наша мама а миж голодні тоже, і їйже ще нужно в одну сторону пройти сім кілометрів а у вечері обратно іти цюж відстань та за день 14 кілометрів пройти пішки а цілий день і робить нужно щоб заробить для себе той фунт хліба і для нас на кожного двісті грам на їдака це на дитину двісті грам а на дорослого що робив то чотириста грамів получали увечері, і от мама прийшла додому увечері а Ваня мовчить, а вонаж мая мати сразу поки тільки увійшла у хату, та питаєця мене а Ваня давно заснув, а я отвічаю що недавно просив їсти, то мама давай його будить щоб він ту скибочку хліба поїв, а Ваня вже так заснув що більше його маленька душа їсти не просила, і отак у нашій сімї померла бабуся Явдоха і мій братік Ваня з голоду.

ну авже доходело до июня месяця
я вже памятаю за чим ми жили, чим
ми кормилися з матірью ну жили, знаю
щоя вже рвала спориш авін був такий
густий у дворі внас, і я його їла пхала
просто такими жмутками собі врот
і задовольняла свою жажду голоду, поки
вже уродила на огороді картопля, і качани
кукурудзи, которе мая мати улюдей випро
шувала весною щоб посадовить грядочку хоч
чим небудь, люди добної душі люди, давали
лушпайки із картоплі мої матері, а
вона цими лушпайками садовила огород,
садовила і ждала врожаю, ждала
картоплі і вона уродила, а кукурудзи тоже
хто-то дав і ми посадовили і кукурудзи
а лушпайок дала на посадку Кучеренко
Векла по батькові я незнаю як її було, а
чоловіка її було звать Кучеренко Прокіп
→ Макарович

робив він вті года у сільсоветі чи секретарем чи що, а по уличному їх було звать Ситюківські, і оця добра жінка Векла дала як я вже написала люшпайок картопляних і гнилу картоплю дала пообрізать мої матері а її цю доброї души жінку німці повісили разом з нашими односельцями зате що її чоловік був партійний і що робив у сільсоветі, ну і на цьому мое детство у 33 році пройшло і я стала жить дальші. Яб вас просила Володимире Антоновичу щоб ви приїхали внаше село Старосілля, внас ще есть люди которі знають багато чого про репресії про це розкуркулювання про це хто трусив у людей ті ворочки з квасолею, та жменою куті, їх можнаб було це розпитат про ті времена про те життя про той же 33 рік, це їхні імена которі моглиб розказать це історію тих годів. це → Хоменко Марко Динисович

Їму уже за → Півень Грицько Іванович
восімдесят пять років

а-тепер уп'ять опишу продовшу свою муку життя, свій 1947 рік в которому я уп'ять же у свої 19 років старцювала у западні Україні причина хліба, уп'ять же нидостача в цьому післ воєне життя німці спалили село згоріло все що було у людей у хатах, остались в чому були і в тому стали люди, нужно було жить строїця вижили построїлись, ну і уп'ять той же голод я вже взросла, а мати і дві сестрички, сестрички малі, менші мене годами і я їду в западну шукать добра шукать роботи щоб заробить для сім'ї, Батько прийшов із плену больний легенями і помер. а я старша у сім'ї і ніби найдужча здоровлям, поїхала і приїхала вже туди щоб де устроїтся на роботу, ну на роботу ниустроїлась а душа їсти хоче а нимає чого, і нимає за віщо купить, нимає в мене грошей ні копійки при мені, бо туди же у туже западну їхали товарними вагонами на площадках на крышах вагонів хто як міг і хто начаму міг доїхать

8/ ну і душа нистерпіла голоду, так што вже хотілось їсти а вже смоктало під ложечкою нудьно, і пішла я уперше у своему житті роззвила рота просить хліба, зайдеш у хату перехрестишся і кажеш тетю дайте що нибуд, а тетя отвічае вас багато ходить і вже нимае чого давать, а воно і правда що нас багато ходило, ходили з східнаї України ходили з росії росіяни ходили із усього світа, голод гнав жінок з дітьми з росії, і нас по три душі виходило з двору а трое входило у двір, і вже ніхто нічого нікому нидавав, а голод д так душив у жолудку що якби хто дав жменьку кукурудзи то жувавби і зерно, чи сирий буряк гризби чи картошину ївби усе бо душа їсти хотіла, і вже три дня голодні а спимо під купами гною де хазяїн зложує гній у кампості, а сонічко весною вже було діло, сонічко світить гній удень підсохне али вже як надворі смеркне підходимо до тої купи гною прищулюемось спиною до гною, ноги підгинаемо аш до підборідя і всю ніч сидиш під гноем стиш сидячи, бо у хату ніхто нипускав, сразу сочуствували і упускали у хати а їх стали обдірать, а потім вже ніхто нікого нипускав даже де ми спали коло гною щоб хазяїн застав нас то мігби нас убить і нічого йому нибулоб, ні суда ні права у ті годи і вже на четвертий день нашого голодуваня, девочка вона менша за мене на три роки і щупленка собою ну худінка, і я низдорова була, а вонаж видно що ще дитя, і натрапляе на жінку чешка вона сама, а жила у западні, її чоловік коли був ще молодим нижонатим і робив у чехії на заробітках, він був сирота, а вона тоже сирота була, і вони одружились і у нього у западні була хата де вона, отж жила, а в неї даже нибуло і хати, і вони перед війною приїхали до нього на родіну і коли він пішов на фронт а вонаж чужа осталась між чужими тоже

10 / іця жінка кали ця девочка зайшла просить хліба вона сказала що откудова ти, а девочка отвітила що з Київської обл. і ми вже три дня голодні ніхто нічого нидає. хоч ми і просимо, іця жінка сказала що ідіть я вас покормлю і ми у тієї жінки пробули увесь день помогли її копать грядочку де вона хотіла посадовить ранньої картошки буряків і цибулі, вона нас покормила за день чотири раза, ми їли по трошку бо ми боялися їсть сразу вдосталь, щоб нам низаболіть і ни померти в чужі стороні, і ми вней ночевали вона нам спасиба ще і заплатила, дала по пів буханки хліба і по піввідра картошки і [illegible] дала і ми ще зайшли хат у декілька попросили ще своїх запрохів але ніхто нічого нам нидав як і ті дні попередні та ми пішли на станцію і приїхали додому, і стала я ходить у колгосп на роботу та день поробиш а вечері ідеш на бригаду за пайком і получиш або стакан дерті, або стакан якоїсь муки за день, а зими і робили

і надіялись на луче життя, ну ату жінку
чешку щоб у тодішний час та теперішний
ум чи розум щоб було внеї уззя її адресу
яб її тепер отблагодарила за її добре серце
за її чуліність за її доброту, щовона нас
голодних в чужі стороні приютила накормила
і зогріла і на дорогу нам дала хліба і картошки,
я її ту картошку і додому привезла на свою
Україну на свою Київщину бо тоді була внас
Київська обл. атепер Черкаська, я її ту жінку
згадую всігда добрим словом, якщо вона есть жива
то нехай її дорога стелиця білим рушником, а якщо
покійна то земля її пухом, щоб її легко і на тім
світі лежати, земний уклін її всігда від мене живої
аще я низгадала що між цими трема днями як
я просила хліба заходила до одної тьоті тоже
у ці западні, а ісім душа хоче ат зараз пишу
а мині млосно стало як згадала те время і
той день і час як я зайшла у хату а коло
печі в формах витягнутий хліб і на дечках

12/ огірки лежать, і два чавуни повідерні
картошки вареної стоїть, а хліб ну так
приємно пахне хлібом, та ще і голодні людині
коли хліб неголодні людині лоскоче ніздрі своїм
свіжим запахом, а то знемощеному ще і голодан
ну оя прошу в тієї тетї — тетю дайте що небуд
а тетя отвічає що немає всім чого давать вас
багато ходить, і я невидержшую так мене смокче
під грудми, і ще прошу тетю а то дайте хоч
картоплину так мені сходілось їсти до невозможно
сті
а тетя отвічає, свині зїдять картоплину повірчите
я насилу з хати вийшла, так отой запах хліба
увійов у душу а ще ота картоплина, а ще оте щоя
молода дівчина у свої 19 років прошу кланяюсь
за скибочку хліба і ніхто нізнає несочуствує що
як душа їсти хоче, аїте серце болить як стидно рота
розявлять просить хліба, азк важко умирать голодному
я пишу це усе а мене трусить дрошаки вмене руки ноги
серце моє труситься слози затуманюють очі як я могла
отаке все пережить. та тетя в тодішний час луче дорожи
своєю свинею чим людиною

ті жінці чешці що приютила накормила → щоцінена благодарності цеї між цими трема днями що ів цієї я просила картоплини що вона свою свиню цінила луче за вирощену у 19 років людину, вона свиню луче доростила, і я тужа свиню стіки живу стіки і згадую, а вона же то чета щоб як умирала або ж як ще вона есть у живих та умиратиме якби її душа так їсти хотіла як моя у тодішний час, і щоб її яким то чином нидавало і пиритинало у горлі ~~їсти~~ щоб вона низіла того що мала у свої господі хоч вона його і нажила своїм трудом прайшло 41 рік стого часу як мене моя жисть носила за кусочком хліба по западні аж те усе як зараз чую і бачу, а січас носять пухові платки светри ~~то~~ носять попід хатами продають, мені того всього ненада що вони продають бо воно в мене есть ни пухове простіше але красіве есть, але я запрошую до хати ідіть пообідаєте, нидумайте що я буду гроші за обід требувать ні задарма ідіть

14 / пообідайте, що і що вона торгує собі гроші
нихай хто чим можить тим і промишляє а я
приглашаю поїсти, в мене тепер есть чим угостить
есть хліб есть і до хліба, алеж стіки вже прожила
вже 60 років сполнилось а мае старцівство і досі
згадують, дивись кажуть посторонні жінки наші
сільскі на мене і по цей час згадують, що
колись були старці с торбами а тепер стали
хазяйками, живу як і всі люди маю трое
дітей дочка і два сини в мене, двір і у дворі
як у всіх людей хата сарай погріб тепер із
семи добротні хати і все що нужно у дворі
есть, все можна зробить, купить, нажить,
одне здоровя ни продаєтся і ни купуєтся,
прошу вас читайте розбирайте може де що
ни так написано може що нидописано бо
писала плакала трясло і трусило згадуючи
оте все добре що прижилося за мої годи,
а воно все оте коли були молоді года які
так набралися сили на отому чистому ~~[illegible]~~,

зеленому столітті на котором я вирослася у 33 році, а потім молодість, молоді годи, сватування, а потім заміж, а потім сімя а тоді стройка хата сарай, а потім одружування дітей, робота в колгоспі всі свої годи у ланці на буряках, досі живу у селі пятисотенниць Марії Демченко і Марини Гнатенко.

Яб хотіла Володимире Антоновичу щоб ви як письменик приїхали до Старосілля, і як я вже вам писала про наших старожилів щоб ви їх розпитали про все що вас інтересує, і яб хотіла щоб про моє життя а у мене воно складне і інтересне із самого детства і на цей час то булаб для молоді для цих і для грядущих поколінь як спомин книжка хто як прожив до і після війни хто і що пережив як обживався сам своїми мозолями, без допомоги дядів і тетів без поради хорошим словом не те що у теперішній час, тато і мама дадут готовий дом і всю обстановку в дом, а щоб оженився у 48 році та на куфайкаді спать, замість подушки куфайка а другою куфайкою укривався, а вдень у тих куфайках іти нароботу, а штани я сама лічно сваему головікові постірала повісила на рогачі коло печі сушить а він поліз на піч без сподніків, бо їх тих сподніків небуло лишніх, а сорочечку надів насебе та поліз на піч без трусів бо їх у 48 році ще небуло по селах тих трусів, а сусід увійшов до нас а сусід такий годами як і ми, та наше злаз із печі та пограемо у карти, а мій головік отвічае що чогось морозить, а йому 19 років молодий і жонатий вже, а штани одні були, увечері постірав а утром хоч і мокрі ще але одівай бо голі ходить небудеш, а тепер всього навалом есть і штанів і сорочок, схочиш хорошу книжку написать то прідумай та все із нашого після воєнного життя опишеш як начинала сім'я жить і розживався, та которі немае кому допомогти ні словом ні ділом, як самому трудно ставать на ноги як немае допомоги ні від кого. прошу дайте хоч маленьку для мене відповідь письмом на мою адресу, чи хоч трохи мае писання куди стосується чи марний мій труд щоз 6 часов все писала для вас. для історії нашої.

єсть ще багато чого писать у мене
про моє життя, багато всього пропускала
ще, пропускала про сорок сьомий рік всього бо
нужно время для цього і нерви, а я поки написала
оце що вам буду передавать, то я ніч писала
думала умру так мені було погано, оце усе
згадавши що людина мочить знести своїм серцем
своїми нервами аще жить, робить, сімю воспитать, постройця все із свого труда з своєї
трудової копійки, прошу вас низмінзійте
мого імені ні фамілії, пишіть хто я з якого
села я нисоромлюся свого старування, то
були трудні годи мого дитинства, і я прожила
своє життя своїм трудом, нікого никрала ні
з погреба, ні з огорода, ні скармана нивинімала чужої копійки, цим ніхто ні мені
ні моїм ~~дітям~~ дітям нидорікне ні Байкам ні
матірно що ми десь щось укогось крали чи отнімали, ще раз прошу вас пишіть все як єсть
низмінзійте маєї фамілії і імя мого.

18/ багато внашому селі люди пригинвали
отой 33 рік багато померло людей, але
ніхто нижоче того прошлого людям пригнитого
споминать, а дехто може і написавби що ни-
умів людина щоб описать бо неграмотна, і нихоче
заботиться, ащо описується про Сталінізм то люди-
ще він був той наш Батько Сталін, а коло нього
були і прихвостні которі вмєсті із Сталіним
їли людей, ни знищували а їли, хоч і описують
за матерів що у голод 33 року матері їли
своїх дітей, голод доводив до істерики до
відчаю людину, рідну матір перед своїм дитям, а ще
та мати ізївши своє дитя лишалася ума
оставалась без розсудку в голові, бо унашому
селі була жінка котора зїла своє дитя то
вона пиїте і балакала і сміялася без потреби
хоч нибуло нічого смішного в тих словах, а там
таки прихвостні Сталіна, Молотови, Кагановичі,
Ворошилови, а їх було нечислена маса которі
захищаючи свою шкуру здавали своїх друзів

ниталіми ні їхніх сімей нічого у світі,
якби самим вижить, за їх тищуть їх кри-
тикують, а їхне таких проклятих звірів
есть ів наш час більш як пятдесять процентів,
которі ходять за нашими згорбленими плечима
і якби можна то вони ів теперішній час
нас билиб, щоб ми тягли ярмо іза них щоб
вони дожили до пенсії нищтирювавши свого
здоровя, получають додаткові премії нізащо
низаслужено, бо вони згуртовані у начальстві
і люди це все бачать, чують, знають, і мовчать
бо по їхньому нибуде цебто по нашому по
людському, а ми живемо у селі нужно зустрі-
чатся, бачится з людиною, і мовчиш бо еслі
половиця мовчи язичку дам кашки, або
мовчи глуха то буде менче гріха, нихай живуть
хто як можить і хто як уміє, алеж усі уміють
ну усим так нибуде, казав наш сільский
авін був трошки нахальником, що на мої годи
дураків хватить поки я піду на пенсію івін вже на
пенсії ще живий.

20/ отак і живемо покоряємось, мовчимо, бо
ми робоча сила, нам нужно дес за чимсь
звертаця до начальства, а він чи любий
з них буде мстить за твою правоту за
откровеність сказаного тобою слова, бо
правди в усі часи стіки і світ существує
нигноблять, нихочуть чуть, за правду бють,
убивають, у тюрми саджають, за правду
людей репресіровали, катували, за що люди умирали
за правду, а де вона та правда, вище добре
знаєте тоже всі і в теперішний час, може це
і мене за моє писання по откровеності, за моє
справедливе висловлення, попаде і мені тюрячи,
ну я нибоюся явше прожила і отжила, але вже
осталися мені щитані дні мого життя, як хімія
нидоїсть за ці годи нас усіх, бо атомний і космічн,
час в нашому житі, а хімія в землі, воді, і в воздусі
іщети прошу вас низмінайте фамілії моєї,
хоча будете писать і книгу для покаянь для вспомину
про людей як жили, которих камись нибуде в живих.—